

# HOẠT ĐỘNG PHÒNG NGỪA XÃ HỘI TỘI PHẠM BẮT, GIỮ HOẶC GIAM NGƯỜI TRÁI PHÁP LUẬT CỦA LỰC LƯỢNG CẢNH SÁT HÌNH SỰ TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

NGUYỄN TUẤN ANH\*

*Tình hình tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật ở nước ta trong thời gian qua diễn biến rất phức tạp, với sự tham gia của các băng nhóm liên quan đến nhiều hoạt động phạm tội hình sự khác nhau. Trước tình hình đó, lực lượng Cảnh sát hình sự cần chủ động phân tích những nguyên nhân và điều kiện của loại tội phạm này để có biện pháp phòng ngừa xã hội hiệu quả.*

*Từ khóa: Bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật, Cảnh sát hình sự, phòng ngừa xã hội.*

*Ngày nhận bài: 20/12/2021; Biên tập xong: 22/12/2021; Duyệt đăng: 22/12/2021*

The facts of illegal arrest or detention people has been complicated in our country in recent years, with the participation of gangs involved in many different criminal activities. To address this serious problem, the Criminal Police force should actively analyze the causes and conditions of this crime to conduct effective social prevention measures.

**Keywords: Illegal arrest or detention people, criminal Police, social prevention.**

**T**rong những năm gần đây, bên cạnh những thành quả quan trọng của nhiệm vụ bảo đảm an ninh trật tự thì tình hình tội phạm trên cả nước vẫn diễn biến phức tạp, trong đó phải kể đến tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật. Đây là loại tội phạm nguy hiểm và nghiêm trọng trong các loại tội phạm xâm phạm trật tự xã hội, trực tiếp xâm phạm đến quyền tự do thân thể của công dân được pháp luật bảo vệ. Thực tế cho thấy, khi vụ án bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật xảy ra thường gây tâm lý hoang mang, lo lắng trong quần chúng nhân dân, ảnh hưởng không nhỏ đến tình hình trật tự, an toàn xã hội, làm giảm sút lòng tin của nhân dân đối với cơ quan bảo vệ pháp luật.

Theo số liệu thống kê hằng năm của Cục Cảnh sát hình sự - Bộ Công an từ

năm 2018 đến năm 2021, trên phạm vi cả nước trung bình xảy ra 176 vụ án bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật. Trong các vụ án này, các đối tượng phạm tội thường có sự chuẩn bị kỹ lưỡng, có kế hoạch, phân công nhiệm vụ, vai trò cho từng cá nhân trong quá trình thực hiện; đối tượng phạm tội thường có tiền án, tiền sự, các đối tượng côn đồ, hung hãn. Trong quá trình hoạt động phạm tội, các đối tượng sử dụng nhiều thủ đoạn như: Đe dọa dùng vũ lực, dùng vũ lực khống chế nạn nhân (khóa, trói, còng tay, bịt mắt, đánh đập, gây thương tích) với nhiều vũ khí nguy hiểm (súng các loại, lựu đạn, thuốc nổ, dao kiếm các loại) để ép buộc nạn nhân về nơi giam giữ và tổ chức giam giữ, quản lý. Một số trường hợp, khi đối tượng phát hiện

\* Thiếu tá, Phó Giám đốc Trung tâm huấn luyện và Bồi dưỡng nghiệp vụ 1, Bộ Tư lệnh Cảnh sát cơ động

hành vi phạm tội có nguy cơ bị bại lộ thì chúng thường có những hành vi mạnh động như: Bắt giữ nạn nhân làm con tin; đe dọa giết chết nạn nhân; đưa ra yêu sách với cơ quan chức năng và gia đình nạn nhân...

Đặc biệt thời gian qua, tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật có mối liên hệ chặt chẽ với tội phạm cho vay lãi nặng trong giao dịch dân sự, tội phạm giết người hay mua bán người ở khắp cả nước... Với những thủ đoạn tinh vi, hoạt động mang tính mạnh động của các đối tượng phạm tội đã gây ra nhiều hệ lụy xấu trong dư luận xã hội nói chung, đặc biệt là tại các địa bàn xảy ra vụ án nói riêng. Chính vì vậy, với vai trò là lực lượng nòng cốt trong công tác đấu tranh với tội phạm nói chung và tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật nói riêng, Cảnh sát hình sự đã tiến hành nhiều hoạt động để đấu tranh, ngăn chặn tội phạm này, trong đó có các hoạt động phòng ngừa xã hội. Đây được xác định là biện pháp quan trọng để chủ động phòng ngừa tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật trên phạm vi rộng trong thời gian ngắn, từ đó, làm giảm tình hình phức tạp của loại tội phạm này ở nước ta.

Dựa trên Báo cáo tổng kết năm của Cục Cảnh sát hình sự - Bộ Công an từ năm 2018 đến năm 2021, kết quả nghiên cứu điển hình 50 vụ án bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật đã xét xử và kết quả phỏng vấn với 05 cán bộ có nhiều kinh nghiệm của Cục Cảnh sát hình sự, bài viết đi sâu phân tích một số nguyên nhân, điều kiện phổ biến của tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật

trong giai đoạn hiện nay trước khi đưa ra một số giải pháp có tính căn bản để phòng ngừa xã hội theo chức năng của lực lượng Cảnh sát hình sự trong thời gian tới.

Trước hết, tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật bắt nguồn từ nhiều nguyên nhân, điều kiện khác nhau. Cụ thể là:

- *Nguyên nhân thuộc về bản thân đối tượng phạm tội:*

Theo thống kê điển hình 50 vụ án về bắt, giam, giữ người trái pháp luật, đa số đối tượng phạm tội bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật có nhận thức sai trái, lệch chuẩn và biến dạng. Chúng thường là những đối tượng có tư tưởng lười lao động, thích hưởng thụ, coi thường pháp luật, coi thường người khác. Trong tư duy của nhiều đối tượng, nhất là những đối tượng còn đồ hung hãn, có tiền án, tiền sự khi cần thiết phải tạo những áp lực đối với người khác để đạt được động cơ, mục đích của mình như để đòi nợ, đòi nợ thuê, trả thù cá nhân, giải quyết các tranh chấp... thì các đối tượng này sẵn sàng bắt, giam giữ người khác để đạt được mục đích.

Bên cạnh đó, một số đối tượng trong các vụ án này là loại có nhân thân xấu, có quá trình suy thoái về phẩm chất, danh dự nhân phẩm, bản thân có nhiều tiền án, tiền sự, số thanh thiếu niên mới lớn thuộc loại ăn chơi đua đòi, có tư tưởng sống gấp, ý thức sai về các chuẩn mực xã hội, có quan điểm tiêu cực về các giá trị cá nhân. Mặt khác, các đối tượng thường xuyên va chạm với các yếu tố tiêu cực, tham gia vào các tệ nạn xã hội, tham gia vào các băng nhóm

hoạt động bảo kê, đòi nợ thuê, hoạt động “tín dụng đen” nên khi có “đơn đặt hàng” hoặc để thu nợ các đối tượng đã thực hiện hành vi bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật.

Qua nghiên cứu các đối tượng phạm tội bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật trong 50 vụ án điển hình cho thấy, phần lớn các đối tượng phạm tội có biểu hiện côn đồ, hung hãn, liều lĩnh, không có việc làm, lười lao động, thích giải quyết các mâu thuẫn phát sinh bằng việc sử dụng bạo lực. Đây là một trong số những yếu tố mang tính nội tại thúc đẩy đối tượng thực hiện hành vi phạm tội bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật ở nước ta trong thời gian vừa qua.

- *Nguyên nhân, điều kiện thuộc về những yếu tố xã hội:*

+ *Một là*, theo chia sẻ của cán bộ thực tiễn từ Cục Cảnh sát hình sự cho thấy là do sự quản lý lỏng lẻo các loại văn hóa phẩm, phim ảnh kích động bạo lực. Trong những năm qua, các loại văn hóa phẩm bạo lực, đặc biệt là các loại phim kích động bạo lực đã tác động mạnh mẽ đến nhiều tầng lớp quần chúng nhân dân, đặc biệt là tầng lớp thanh thiếu niên. Thực tế là rất nhiều loại truyện, trò chơi trực tuyến, phim, ảnh, các đoạn video, clip mô tả về các cảnh tượng bạo lực được đăng tải ở nhiều trang mạng, blog khác nhau. Nguy hiểm hơn, có những loại đề cập chi tiết các thủ đoạn bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật như: Cách thức theo dõi, tiếp cận, bắt, giữ hoặc giam nạn nhân, sử dụng các thủ đoạn đối phó với cơ quan Công an, diễn tả chi tiết cách thức đe dọa, khống chế thân nhân của người bị bắt, giữ hoặc giam trái pháp luật, quá trình

uy hiếp nạn nhân để đạt được mục đích phạm tội... Điều này có tác hại rất lớn đối với tầng lớp thanh thiếu niên và những người đang có ý định thực hiện loại tội phạm này.

+ *Hai là*, tổng kết nhiều vụ án bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật chỉ rõ do những sơ hở thiếu sót trong công tác quản lý các loại hình kinh doanh có điều kiện về an ninh trật tự, quản lý trật tự công cộng, quản lý đối với một số doanh nghiệp chưa chặt chẽ. Một trong những yếu tố mà các đối tượng bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật thường lợi dụng trong giai đoạn hiện nay để giam giữ nạn nhân trong các vụ án đó là: Các cơ sở nhà trọ, nhà nghỉ, khách sạn quá dễ dãi trong việc cho thuê, cho mượn địa điểm để khách lưu trú. Bên cạnh đó, trong quá trình đô thị hóa diễn ra mạnh mẽ ở nhiều tỉnh, thành phố trong cả nước dẫn đến tình trạng người lao động tự do đổ xô về các khu vực này để kiếm sống, mưu sinh. Các loại hình dịch vụ nhà cho thuê trọ bùng phát mạnh mẽ và hầu như rất khó kiểm soát. Lực lượng chức năng và chính quyền địa phương thì quân số ít, khó quán xuyên và nắm chắc di biến động của toàn bộ nhân khẩu tự do, thời vụ đến cư trú.

Đặc biệt, ở một số thành phố và đô thị lớn ở nước ta trong thời gian qua cho thấy tồn tại nhiều hình thức dịch vụ tài chính khác nhau như: Thế chấp, cầm đồ, “tín dụng đen”, cho vay nặng lãi, đòi nợ thuê... Về nguyên tắc, những người kinh doanh các loại hình dịch vụ trên phải đăng ký kinh doanh với các cơ quan quản lý nhà nước và phải có giấy chứng nhận về an ninh trật tự; các

hợp đồng, giao dịch phải đảm bảo tuân thủ các quy định của pháp luật và được thể hiện trên sổ sách hoặc văn bản. Tuy nhiên, thực tế có nhiều cơ sở kinh doanh tài chính không có giấy phép theo quy định, quá trình thực hiện các giao dịch không tuân theo đúng trình tự thủ tục quy định, thậm chí cố ý làm trái các quy định của pháp luật để kiếm lời. Khi phát sinh tranh chấp, hoặc có “đơn đặt hàng” để đòi nợ thuê thì sẽ sử dụng mọi hình thức để giải quyết mâu thuẫn tranh chấp hoặc để thu nợ.

+ *Ba là*, do những tồn tại trong cơ chế, chính sách để giải quyết các tranh chấp dân sự và sự kém hiểu biết pháp luật của một số người cũng là nguyên nhân nảy sinh tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật. Trong giai đoạn hiện nay, với sự phát triển nhanh về kinh tế, các loại giao dịch quan hệ trong làm ăn, liên doanh liên kết, thanh toán, vay mượn cũng rất đa dạng và thuận tiện. Nhiều trường hợp vì những lý do khác nhau (khách quan hoặc chủ quan) mà các giao dịch dân sự của các chủ thể trong xã hội phát sinh tranh chấp. Khi phát sinh tranh chấp, có những bên đương sự không giữ được sự bình tĩnh, thiếu kiên nhẫn trước việc các thủ tục khởi kiện để giải quyết tranh chấp phát sinh quá lâu và rườm rà. Từ đó dẫn đến hành vi đe dọa, thậm chí là tổ chức bắt, giữ hoặc giam trái pháp luật để đòi tiền nợ hoặc để giải quyết tranh chấp. Tuy nhiên, các thủ tục và thời gian xác minh, kết luận cũng như tổ chức thi hành các quyết định giải quyết tranh chấp rất lâu, phát sinh nhiều tiêu cực.

+ *Bốn là*, do những diễn biến phức

tạp của tình hình tệ nạn xã hội cũng là những nguyên nhân, điều kiện của tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật ở nước ta. Qua khảo sát thực tiễn về tình hình tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật cho thấy, hầu hết các đối tượng phạm tội thường tham gia vào tệ nạn xã hội như lô đề, cờ bạc, cá độ bóng đá, nghiện các chất ma túy, nghiện trò chơi điện tử trực tuyến có tính bạo lực, kích dục... Để có tiền thỏa mãn những nhu cầu của bạn thân, các đối tượng rất dễ bị lôi kéo hoặc tự mình thực hiện các hành vi phạm tội, trong đó có tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật.

Xác định phòng ngừa xã hội là biện pháp căn bản, phát huy hiệu quả cao trong công tác đấu tranh phòng, chống tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật, trong những năm tới, lực lượng Cảnh sát hình sự cần chủ động phối hợp với các lực lượng nghiệp vụ, các cấp chính quyền, các ban, ngành, đoàn thể và các tổ chức xã hội thực hiện biện pháp này một cách rộng rãi với các nội dung cơ bản sau đây:

*Thứ nhất*, tham mưu cho các cấp ủy Đảng, chính quyền và lãnh đạo Công an các cấp về kế hoạch đấu tranh phòng, chống tội phạm và các nội dung, biện pháp cụ thể để phòng ngừa, ngăn chặn tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật. Chủ động tham mưu cho chính quyền, các ban, ngành và lực lượng Công an các cấp triển khai thực hiện Quyết định số 623/QĐ-TTg ngày 22/10/2010 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chiến lược quốc gia phòng, chống tội phạm giai đoạn 2016-2025 và

định hướng đến năm 2030. Trong đó tập trung vào các nội dung để quán triệt và nâng cao hiệu quả đấu tranh với tội phạm hình sự như: Đẩy mạnh phong trào toàn dân bảo vệ an ninh Tổ quốc; phát huy tính tích cực, chủ động của các tổ chức xã hội và quần chúng nhân dân trong công tác phòng, chống tội phạm; tiếp tục đẩy mạnh cải cách tư pháp, nâng cao chất lượng, hiệu quả công tác điều tra, truy tố, xét xử, thi hành án hình sự nhằm phát hiện kịp thời và xử lý nghiêm minh mọi hành vi phạm tội.

*Thứ hai*, trong quá trình thực hiện nhiệm vụ, lực lượng Cảnh sát hình sự phát hiện kịp thời các mâu thuẫn phát sinh trong cuộc sống, trong quá trình làm ăn giữa các bên, tiến hành hòa giải triệt để các mâu thuẫn này, không để các đối tượng phạm tội lợi dụng bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật.

*Thứ ba*, tổ chức tuyên truyền sâu rộng về phương thức, thủ đoạn hoạt động của tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật để quần chúng nhân dân cảnh giác đề phòng, phục vụ có hiệu quả công tác phòng ngừa, ngăn chặn. Căn cứ vào đối tượng cần lựa chọn biện pháp tuyên truyền cho phù hợp. Cụ thể:

- Thông qua báo chí, phương tiện thông tin đại chúng tuyên truyền về những vụ án đã xảy ra và hình thức xử lý với người vi phạm. Đây là cách hiệu quả để mỗi người dân nâng cao ý thức tự phòng ngừa, đồng thời hiểu được sự nghiêm minh của pháp luật.

- Trong trường học, giáo viên là người hướng dẫn học sinh về kỹ năng tự vệ khi gặp người lạ. Nhà trường tổ chức phương án đón trả học sinh an toàn, thuận tiện

đồng thời thông báo tới phụ huynh học sinh về thời gian, địa điểm đưa đón con em mình.

- Hiện nay, phần lớn người dân đều sử dụng điện thoại thông minh có kết nối Internet, một số loại điện thoại đã cài đặt chức năng định vị tuy nhiên để có thể sử dụng phổ biến, lực lượng an ninh mạng cần xây dựng phần mềm sử dụng được cho tất cả các hệ điều hành để khi người sử dụng bật tính năng định vị có thể xác định vị trí chính xác tương đối của người đó.

*Thứ tư*, chú trọng hoạt động vận động quần chúng tham gia phòng ngừa, ngăn chặn và trấn áp tội phạm bắt, giữ hoặc giam người trái pháp luật, trong đó chú trọng xây dựng mô hình tổ chức quần chúng tốt về phát hiện và tố giác tội phạm nói chung và tội bắt, giam giữ người trái pháp luật nói riêng. Xây dựng hình thức, biện pháp, cách thức cụ thể nhằm thu hút, tạo điều kiện thuận lợi nhất cho quần chúng nhân dân tham gia vào công tác phòng, chống tội phạm và xử lý kịp thời những thông tin này./.

### TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cục Cảnh sát hình sự - Bộ Công an, *Báo cáo tổng kết năm về công tác phòng, chống tội phạm từ năm 2018 đến năm 2021*, Hà Nội;
2. Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017);
3. Quyết định số 623/QĐ-TTg ngày 22/10/2010 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Chiến lược quốc gia phòng, chống tội phạm giai đoạn 2016-2025 và định hướng đến năm 2030;
4. Chỉ thị số 12/CT-TTg ngày 25/4/2019 của Thủ tướng Chính phủ về tăng cường phòng ngừa, đấu tranh với tội phạm và vi phạm pháp luật liên quan đến hoạt động “tín dụng đen”.